

ELEKTRIČNA GITARA

Skriiven u mraku dječak se iznova i iznova trudi na harmonici pronaći onu nesretnu melodiju. Ne ide. Niti jedan ton ne uspijeva se spojiti s prijašnjim, jednom gumbe pritišće prenisiko, drugi put previsoko i svaki se put iz mijeha izvija tek mučna disonancija. Dječak baš nema puno sluha, ali ima ga toliko da zna kako mu je cilj – precizno odsvirana melodija – svakim trenom sve nedostižniji, a vrijeme kad će se vratiti otac i od njega zahtijevati da zaszvira, sve bliže.

Noć se spušta na njega, poput vlažne krpe. Note, gusto posute po papiru, najprije se počnu lijepiti jedna za drugu, zatim posve nestaju u mraku. Dječak ne pali svjetlo jer mrak donosi olakšanje; bilo je strašno gledati vlastite nejake i zbnunjene prste kako se zapliću po klavijaturi.

Sada ih još samo čuje. Ne čuje nespretnu i nestalnu melodiju, nego vlastite prste koji mu odriču poslušnost. I zna da ocu ponovo neće moći objasniti kako nije kriv on, nego prsti. Što mu više bude objašnjavao kako se trudio doći do samog kraja tajni te melodije, sve će se više zapletati i sve će više biti očito da zapravo još ne zna što znače neki znakovi na notnom papiru i da tu i tamo neki i ispusti. Otac će strpljivo slušati, kao što čini svaki put, a onda će početi izvlačiti remen iz hlača. I reći: sine moj, daj zasviraj još jednom.

I dječak će zasvirati još jednom i melodija će biti još nazubljenija, jer prsti će ostavljati vlagu po tipkama, a onda znaju kliziti. Otac će slušati, gladiti svoj kožnati remen i onda reći: sine, spremi tu harmoniku.

Dječak misli na stvari koje slijede i u očima mu se skupljaju suze. Najgore je od svega što on voli glazbu. Kad navečer legne u krevet, zažmiri i zamišlja kako je on ono dijete u bijelom odijelu, s leptir-mašnom, koje pokazuju na televiziji dok na pozornici koncertne dvorane u ruci drži violinu i klanja se, a slušatelji mu oduševljeno plješču. Ali zapravo je drukčije: njegov je jedini slušatelj otac, a on ne plješće od oduševljenja.

Dječak zna što nije u redu, zna zašto ne može pronaći zvukove. Uklela ga je električna gitara. Koja je posvuda. Koja posjeduje sve prave zvukove i niti jedan ne ostavlja njegovoj harmonici. Ona mu je ušla u glavu i napunila je bijelim šumom koji ne ostavlja mjesta suparnicima. Zato se njegovi treperavi tonovi ne znaju spojiti u melodiju. Jer, to im ne dopušta električna gitara. Koja svugdje nalazi puta. Vidio je to na televiziji. Vidio je kako je počelo. Negdje daleko, negdje u Africi, vrug je zasvirao gitaru i tako je začarao da na njoj nitko drugi nije mogao svirati kao njezin vlasnik. Snašlo je sve druge ispod neba. Spalilo, pretvorilo u pepeo. Načinilo da ih više nema. I zato su gitare opasne. Električna, najmoćnija među njima, najviše. Ako nisi pravi za nju, onda.

Dječak razmišlja: kad bi imao električnu gitaru, pravu, onda bi mogao. Bio bi za nju pravi i mogao bi zasvirati bez greške, a otac ne bi izvlačio remen iz hlača, ispružio bi ruke prema njemu, digao ga k sebi i rekao mu da je ponosan, slušatelji bi pljeskali, a on bi popravljao leptir-mašnu, stisnuo violinu uz bijelu odjeću i s pozornice otišao natrag u svoju

sobu, gdje bi ga čekale igračke na kojima se, u sate dok očajnički traži pravi put preko bijelih i crnih tipki, nezadrživo skuplja prašina. I onda bi odložio violinu i igrao se s njima, s plišanim medvjedom na kojeg mu je mama zakačila ceduljicu da odlazi, iako će odmah doći po njega, odmah, i da ga voli, i s barbikom koju je zaboravila sestra kad ju je mama povela sa sobom, iako je više razgovarala s njom nego bilo s čim drugim. I s drugim igračkama, s mnogim drugim igračkama koje sada nema.

Dječak zna: sve su to snovi. To razmišljanje uz koje mu prolaze sati s harmonikom u rukama, prazno je. Jedino što je stvarno, škripava je kutija u njegovim rukama i papir na notnom stalku s kojeg nije moguće razabrati melodiju. I električna gitara u njegovoj glavi. Koja zna sve melodije i kojoj su otvoreni svi putovi.

Dječak se pita: kako je otac pogodio da je električna gitara tako opasna? Kako je znao da mu je ne smije kupiti kad ga je zamolio. Kako je znao da će bljuvati vatru ako dječaku dođe u ruke? Rekao mu je da je baš na toj harmonici svirao on i njegov otac i njegov djed i da u ovoj kući neće biti gitare. Mislio je – u ovoj sobi, jer žive u sobi, ne u kući, ali dječak je razumio. I čudio se. Doista, otac zna sve o glazbi, donosi mu nove i nove notne zapise i stavlja ih među one od kojih je već iscrpljen. Ali, zna li on tajnu električne gitare koja je svima skrivena, a i otkrila se samo dječaku? Nekad bi znao pričati prijateljima kako električna gitara može oživjeti mrtve i protresti žive tako da u njima ne ostaje ni traga života. Oni bi se samo smijuljili i međusobno si namigivali, a kad bi zašutio i okrenuo se, iza njegovih su leđa šaputali da ga je udarilo. Da, razgovjetno je čuo: udarilo. Iako ga nikada ništa nije udarilo, i nitko, osim njegova oca. Znao je što to znači: mislili su da nije pri sebi. Da s njim nešto nije u redu. Stiskao je šake i šutio. I mislio je: kad bi imao električnu gitaru, onda bi im pokazao. Misle da je električna gitara samo predmet iz kojeg oni koji znaju izvlače zvukove. I da su ti zvukovi samo to što se čini da jesu: samo zvukovi. Što oni znaju! Ne znaju da električna gitara ima svoju volju, svoj život i da s njom moraš biti oprezan. Vrlo oprezan.

Dječak promatra harmoniku u svojim rukama, taj hladni, mrtvi predmet koji ispušta bezoblične zvukove. Dođe mu da je baci na pod i skoči na nju. Možda, možda bi je to preporodilo. Iako od nje nikada ne bi nastala električna gitara. Baš kao što od njega, dječak to zna, nikada neće postati onaj dječak u bijelom odijelu s leptir-mašnom koji na pozornici koncertne dvorane u ruci drži violinu i klanja se, a slušatelji mu oduševljeno plješću. I kao što od očeva remena nikada neće nastati mamina savijača koju je pekla svake nedjelje, dok ju je otac još puštao iz kuće da može kupiti ono što je potrebno za pečenje.

Dječak iznova i iznova hvata istu nesigurnu melodiju. Ne ide, ne ide. Klavijatura izmiče i dječak zna da neće biti u stanju. Negdje u kutu, kutu sobe, kutu glave, kutu svemira, na njega vreba električna gitara.

Elektrika daje snagu svim stvarima, nije čudo što bez nje dječak ne može ništa. Bez elektrike više nema glazbe. Nije čudo što su melodije zgnječene i što se prsti zappleću sami o sebe. Treba mu električna gitara, razmišlja dječak. Ili bar elektrika. To stvarima daje snagu.

Dječak zabrinuto osluškuje stubište puno tišine. Za sada se čvrsti koraci njegova oca još ne približavaju, ali neće proći još dugo i on će doći. Dječak zna da očev bijes raste, zna da je za njega već dugo prevelik. Dječaku je zlo, jer zna da ga otac voli i sluti koliko veliko mora biti njegovo razočaranje dok svaki put iznova sluša dječakovo beznadno hvatanje

melodije. Dječak se sjeća da ga je otac mnogo puta vodio sa sobom kada je otišao od kuće i da su onda sate i sate hodali gradskim ulicama i nisu radili ništa drugo. I sjeća se kako je bilo lijepo kad bi ga otac zagrlio oko ramena. Samo što jednoga dana, kad su se on i otac vratili kući, više nije bilo mame i sestrice nego samo plišani medvjedić i barbika. I ceduljica da će mama odmah doći. Ali nije došla. Ni odmah, ni poslije, iako je čekao.

Otac mu je objasnio da su mama i sestra otišle zato što žene ne znaju što je dužnost i da će sada morati sami kroz život, a dječaku se činilo da su svejedno mogli ostati tamo gdje su bili, a ne preseliti se u drugi grad. Otac ga je poslao u novu školu i na vratima je sad bilo drugo ime i otac je čak i njega zvao drugim imenom koje mu se uopće nije sviđalo kao prijašnje, iako je prijašnje već zaboravio. Tamo gdje su bili prije, stan je bio veći, ljudi ljubazniji. Mnogo puta netko bi ga zapitao za mamu ili poslao pozdrave. Sada nije bilo nikakvih pozdrava i nitko nije znao da uopće ima mamu.

Dječak shvaća da melodiju neće pronaći i da neće naći izlaz iz harmonike. Ne, ne ide bez električke. Treba pomoći melodiji, uhvaćena u stisnutom mijehu ne može se osjećati najbolje, želi van, razmišlja dječak. Da, električka: bez električke ne može izaći.

Dječak u ormaru u kojem otac drži alat potraži električni kabel. Dugo okreće harmoniku, ali nigdje ne nalazi utikač koji bi odgovarao. Najprije za to krivi mrak, konačno shvati da je pogrešno krenuo: kabel treba uskladiti tako da se podudara s harmonikom, ne obratno. Nožem koji čuva pod jastukom, ako još koji put dođe onaj mračni čovjek koji se ponekad noću naginje nad njega i diše u njega vrelim dahom, tako da dječak vrišti i vrišti i vrišti, tim nožem prereže kabel na onom kraju koji se ne utiče u zid i ogoli svaku žicu posebno. Zatim, pipajući, žice razmješta po kutiji harmonike, dok mu se ne učini da se posvuda nečega drže i da je gotovo.

Kad utikač gurne u utičnicu u zidu, začuje buku na stubištu. Da, to će biti otac, vraća se kući. Sada se spotiče o svaku stepenicu posebno, onda će dugo, dugo gurati ključ u bravu i ključ će, kao svaki put, zapinjati; onda će već nekako otključati, otvoriti vrata, ući. Dječak zna što ga čeka i to ga paralizira: zaboravi na harmoniku, zaboravi na papire rasprostrte po stalku za note, zaboravi na juhu iz vrećice koju će sad morati istresti u vrelu vodu jer otac želi jesti kad dođe kući.

Stisne se u rupu između ormara i zida, tamo gdje sprema harmoniku i nada se da će sve proći kao što ponekad prođe, da otac neće imati snage za slušanje njegova sviranja, da će se odvući do kreveta i zaspati, a da ne šutne cipele s nogu. I dječaku će ostati još samo da mu ih oprezno izuje.

Otac ulazi u sobu. U bradu mrmrlja nerazumljive riječi. Zaleti se u stol, šutne stolicu tako da se prevrće i lupa po podu. Dječak se stisne još dublje u udubinu u zidu, u šupljinu u koju ga, nada se dječak, otac neće moći pratiti. Jer ako ga bude pratio, onda, dječak zna, onda će biti zlo, onda neće brzo završiti.

Iako je soba ispunjena mrakom, otac primijeti da na podu leži harmonika. Progunda nešto nepovezano i sagne se k njoj da je podigne, a kad je uzme u ruke zadrhti, strese se, zabaci natrag glavu, zapleše u neobičnom ritmu, i to traje i traje. Zatim mu harmonika sklizne iz ruku, kad udari o pod, mijeh zadihano zaječi, a otac se sruši kraj nje. Iz usta mu curi slina.

Dječak čeka. Prizor je neugodan, prljav i ne gleda ga previše. Dječak razmišlja kako otac ovaj put ipak nije došao do kreveta. Ali to nije prvi put; na kraju svaki put ipak ne uspije. A onda ni cipele ne treba izuvati jer nema posteljine koju bi otac mogao zaprljati.

Otac se dugo ne pomiče. Dječak razmišlja što da učini. Otac obično nakon nekog vremena zahropće, zamrmlja, zaviče. Sada ništa. Ništa. Nepokretan, nepomičan. Dječak shvaća da je sad drukčije. I ne zna što da učini.

Na koncu izađe iz svojega skrovišta, izvuče kabel i spremi ga natrag u ormar. Otac mu uvijek govori kako za sobom treba pospremati, inače te prekrije prljavština i prašina, treba pospremati, pospremati, trljati prljavštinu i prašinu s tijela. I dugo, dugo mu trlja prašinu s tijela, dok dječak ne počne drhtati pod mlazom hladne vode, jer tople je još davno ponestalo, a onda ga otac dignu u naručje i odnese u krevet i rukom mu prijeđe preko vjeđa, da se zaklope, i onda dječak osjeća da ga otac dugo, dugo gleda i dječak zna da mu otac želi laku noć i lijepe snove, bez mračnog čovjeka i bez vrućeg daha na licu.

Dječak dugo, dugo gleda oca, iako je on i dalje nepomičan. Dječak razmišlja. Misli, tako ne može biti uvijek. Konačno, uzme ključ iz očeva džepa na prsima. Iako ponekad dugo traje dok otac nađe bravu, uvijek brzo i brižno spremi ključeve. Uvijek. Dječak je već pokušao otvoriti vrata kad bi bio sam kod kuće, otvoriti vrata i otići u Afriku po gitaru, ali nikada, nikada nije našao ključeve. A prozori su bili visoko, zavrtjelo mu se kad bi pogledao kroz njih, dolje je bio ponor kojem nema kraja.

Dječak stoji na stubištu i oklijeva. Steže ga oko srca jer već je jako mračno, ali čak kad bi i bio dan, dječak ne zna put. Ne zna ni jedan put, kad treba ići van, u školu, uvijek ga prati otac. Ali dječak zna da nema izbora. Postoji samo jedna mogućnost: mora potražiti mamu. Pitat će na uglu poznaje li je tko. Sjeća se njezina imena, ponovio ga je mnogo puta otkako je otišla i ostavila onu ceduljicu. Netko će je već poznavati. Ako ne na tom uglu, onda na sljedećem ili sljedećem, iza svakoga ima još jedan. Prije ili kasnije doći će do nje. Zna: mora. Mora k mami. Ona će znati kako dalje, reći će mu što se dogodilo. I možda, možda je uspije nagovoriti da mu kupi električnu gitaru.

*(Sa slovenačkog prevela **Jagna Pogačnik**)*